

RIKSADVOKATEN

Justis- og beredskapsdepartementet, Politiavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

DERES REF :
18/2045-SK

VÅR REF :
2018/00949-003 ABG/ggr
343

DATO:
12.10.2018

ENDRINGER I STRAFFEPROSESSLOVEN OG I FORSKRIFT OM OPPHOLD I POLITIAARREST MV. – HØRING

Det vises til e-post 21. juni d.å. med høring om forslag til endringer i straffeprosessloven og forskrift om bruk av politiarrest (fremstillingsfristen for fengsling og tiltak mot isolasjonsvirkninger) mv. Etter avtale med saksbehandler Sissel Kofoed er høringsfristen forlenget til 12. oktober d.å.

1) Forslag til endring av fremstillingsfristen for fengsling

Det er positivt at departementet foreslår å endre fremstillingsfristen uten å avvente oppfølgingen av NOU 2016: 24.

Riksdadvokaten viser til sitt høringssvar 15. mars 2011 til departementets høring om "Etterkontroll av utvidelsen av fremstillingsfristen for varetektsfengsling" (Lovavdelingen ref. snr. 201003640), og opprettholder i det vesentlige de synspunkter som fremkommer i den. Uttalelsen vedlegges for enkel referanse.

Departementets forslag til endring i straffeprosessloven § 183, alternativ 1 ("snarest mulig og senest den *andre* dagen etter pågripelsen") går noe lenger i retning av å snevre inn fremstillingsfristen enn det forslag som ble fremmet den gang, og som en herfra sluttet seg til (utgangspunktet var der at fremstilling måtte skje snarest mulig og senest den andre dagen etter pågripelsen men at fristen ble forlenget med en dag om den ender på en helgedag eller en dag som etter lovgivningen er likestilt med det). Alternativ 2 i foreliggende forslag åpner for fremstilling senere enn 48 timer/to døgn "dersom det er påkrevd, men likevel aldri senere enn" den tredje dagen etter pågripelsen. De to alternativene har begge sine fordeler og ulemper, som departementet har beskrevet på en dekkende måte i respektive høringsnotat.

I praksis vil det etter riksdadvokatens syn nok være behov for noe større fleksibilitet enn alternativ 1 åpner opp for, og generelt sett er det ønskelig at lovgivningen ikke fastsetter strengere rammer enn det som er mulig å etterleve i praksis. Herfra vil en derfor tilrå å velge alternativ 2, riktignok

slik at det etter vårt syn bør omformuleres noe, for å tydeliggjøre at fremstilling mer enn to døgn etter pågripelsen bare kan skje i helt ekstraordinære tilfeller som angitt i riksadvokatens (midlertidige) retningslinjer av 24. juni 2014 (RA-2014-1071). Sistnevnte alternativ vil være bygd opp etter samme mønster som politiarrestforskriften § 3-1 ("[d]en innsatte skal overføres innen to døgn etter pågripelsen, med mindre dette av praktiske grunner ikke er mulig"), hvilket er en pedagogisk/administrativ fordel.

2) Frist for overføring fra politiarrest til fengsel

Riksadvokaten støtter departementets forslag i punkt 3.5.1 i høringsnotatet om at overføringsfristen i politiarrestforskriften § 3-1 videreføres.

3) Tiltak som kan avhjelpe isolasjonsvirkninger mv.

Riksadvokaten har merket seg at departementets forslag om tiltak mot isolasjonsvirkninger bygger på de nevnte midlertidige retningslinjene herfra om bruk av politiarrest, og etterfølgende direktiv fra Politidirektoratet, samt at endringene som foreslås i notatet er "samsvarende med (enkelte av) de føringer" som er gitt, jf. side 20 nest siste avsnitt. Foreslåtte bestemmelser om utvidet adgang til å motta besøk, samkvem med andre innsatte og adgang til personlige eiendeler forutsetter bl. a. at påtalemyndighetens samtykke er innhentet. I den sammenheng er det etter vårt syn viktig å sikre at henvendelsen skal rettes til rette person i påtalemyndigheten (påtaleansvarlig), og å sikre nødvendig notoritet.

Knut Erik Sæther
ass. riksadvokat

Anders Blix Gundersen
statsadvokat

Vedlegg

RIKSADVOKATEN

Justisdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
030 Oslo

Sendes også per e-post: lovavdelingen@jd.dep.no

VAR REF
Ra 10-579 RTO/jaa
601

DATO
15.03.11

HØRING – ETTERKONTROLL AV FREMSTILLINGSFRISTEN FOR FENGSLING

Det vises til Justisdepartementets høringsbrev 1. desember 2010, vedlagt høringsnotat med forslag om endring av fremstillingsfristen for fengsling.

Riksadvokaten har vært i en viss tvil om forslaget om en kortere lengstefrist for fremstilling for varetektsfengsling i straffeprosessloven § 183. I sin tid støttet riksadvokaten forslaget om forlenget fremstillingsfrist med følgende begrunnelse (gjengitt i Ot.prp. nr. 66 (2001–2002) side 19):

“En endring som foreslått vil som nevnt både i sluttrapporten fra Arbeidsgruppe I og i høringsnotatet, kunne bidra til å effektivisere straffesaksbehandlingen og redusere bruken av fengsling. En frist for fremstilling senest på den tredje dag etter pågripelsen vil gi politiet mulighet for å etterforske saken langt på veg ferdig mens sporene er friske uten å måtte avbryte arbeidet med tanke på å presentere de foreløpige opplysningene i retten for fengsling. Dette er åpenbart det mest effektive og vil samtidig kunne erstatte en rekke av de korte fengslinger på én eller to uker. Den samlede bruk av frihetsberøvelse under etterforskningen kan derfor bli mindre med en slik regel. Retten til forsvarer etter 24 timer og overføring fra arrest til fengsel vil bidra til at den forlengede frist for fremstilling ikke blir en ‘sovepute’. På den annen side må det ikke underslås at det er all grunn til å tro at mange – som i dag løslates i løpet av 24 timer – vil bli sittende fengslet to eller tre dager.”

På den ene side gjør fortsatt de hensyn som i 2002 talte for å forlenge fristen, seg gjeldende. Den faktiske virkningen fristforlengelsen har hatt, er vanskelig å måle – slik departementet også fremhever. Men etter riksadvokatens syn taler verken departementets analyser eller de erfaringene som fremkommer av høringsuttalelsene fra politi og påtalemyndighet (mottatt her i kopi), med særlig styrke mot å videreføre gjeldende rett. Etter riksadvokatens syn må det legges til grunn at lovendringen i 2002 til en viss grad har hatt den tilsiktede effekt, slik denne er sammenfattet i Innst. O. nr. 68 (2001–2002) side 3 første spalte:

“Slik k o m i t e e n ser det vil en utvidet fremstillingsfrist gi politiet bedre tid til å etterforske, herunder å sikre bevis, eller sjekke den mistenkte ut av saken slik at varetekt blir unødvendig. I tillegg vil retten få et bedre grunnlag for å vurdere fengslings spørsmålet.”

En nevner også at fordelene ved å utvide fremstillingsfristen med bare én dag i 2002 ble antatt å ville være begrenset, jf. side 23 i høringsnotatet. Til dette kommer at etterforskningen gjennomgående har blitt mer tidkrevende siden den gang, blant annet som følge av utviklingen av politiets avhørsmetodikk. En ser også tendenser i retning av mer alvorlig og komplisert kriminalitet, og ikke minst økt tidsbruk som følge av behov for tolketjenester.

På den annen side kan en ikke si at gjeldende fremstillingsfrist har gitt utvetydig positive resultater av særlig omfang, og det er nærliggende å støtte departementets utgangspunkt om at en fremstillingsfrist som ligger tett opptil grensen for hva som er akseptabelt etter menneskerettighetene, krever en særskilt begrunnelse. I denne sammenheng er det også et poeng at fremstilling av en frihetsberøvet person for en domstol innebærer en prinsipielt viktig legalitetskontroll med den pågående pågrepelse, og ikke bare har som formål å forhåndsgodkjenne videre frihetsberøvelse. Man bør derfor neppe legge særlig vekt på at forlenget fremstillingsfrist gir bedre mulighet for å fremskaffe et tilstrekkelig bevismateriale til å begrunne fengsling. En forutsetning allerede for å gå til og å opprettholde en pågrepelse, er jo at vilkårene i straffeprosessloven § 171 – ut fra de beviskrav som gjelder – er oppfyllt. Dette gjelder selv om vurderingen av vilkårene er nokså skjønsmessig. Riksadvokaten er på denne bakgrunn tilbøyelig til å være enig med departementet i at indikasjonene som det tilgjengelig datamaterialet gir for at fristutvidelsen har hatt en viss positiv effekt på kortere varetektsopphold, ikke er tydelige nok til å begrunne en videreføring av dagens lengstefrist.

I denne situasjonen – der spørsmålet om fremstillingsfristen bør opprettholdes fremstår som nokså åpent – legger riksadvokaten for sin del avgjørende vekt på behovet for å harmonisere fremstillingsfristen i straffeprosessloven § 183 med overføringsfristen i forskrift om bruk av politiarrest § 3-1. En merker seg at enkelte av høringsuttalelsene som er mottatt i kopi her, gir uttrykk for at praksis for (manglende) overføring fra politiarrest til fengsel ikke påvirkes av fremstillingsfristen i straffeprosessloven, men fullt ut er et utslag av forskriftens regulering og tilgangen til fengselsplasser. Det er neppe grunn til å trekke disse uttalelsene i tvil for de distriktene de gjelder. Riksadvokaten har imidlertid også mottatt rapporter fra politiet om at enkelte fengsler har vært meget forbeholdne til å ta imot pågrepne eller undersøke om det er tilgjengelig fengselsplass før det foreligger fengslingskjennelse. (Politijuristene gir uttrykk for lignende erfaringer i sin høringsuttalelse.) Under enhver omstendighet – og uavhengig av faktisk forekommende praksis – er det av rettssikkerhetshensyn grunn til å innrette reglene slik at de i størst mulig grad sikrer og støtter opp under rettidig overføring fra politiarrest. Endelig slutter en seg til departementets syn om at (mest mulig) sammenfallende frister for fremstilling for fengsling og overføring fra politiarrest vil være en pedagogisk og administrativ fordel.

Etter dette mener riksadvokaten at fremstillingsfristen i straffeprosessloven § 183 bør endres som foreslått på side 27 i departementets høringsnotat. Ordlyden i arrestforskriften § 3-1 bør i så fall, i tråd med det som er sagt i det foregående, endres slik at den "i større grad blir sammenfallende med lovens ordlyd mht fremstillingsfristen", slik departementet uttrykker det i høringsnotatet på side 26. Forbeholdet antas å knytte seg til at fristen i forskrift om bruk av politiarrest § 3-1 ikke kan gjøres absolutt. Riksadvokaten foreslår følgende endring av bestemmelsens første punktum:

Den innsatte skal overføres *senest den andre dagen* etter pågripelsen, med mindre dette av praktiske grunner ikke er mulig.

En slik endring vil innebære at fristen for overføring der det er praktisk mulig vil kunne bli noe lengre enn dagens frist på "to døgn", avhengig av pågripelsestidspunkt. Riksadvokaten ser ikke dette som noen avgjørende innvending, og mener fordelene med en (tilnærmet) harmonisering av fristene oppveier dette.

Gjeldende frist i straffeprosessloven § 183 er så vidt innarbeidet i justisforvaltningen at en vellykket overgang til en endret fristregel vil være helt avhengig av at det gis direktiver bl.a. herfra. En har

merket seg at departementet har gitt uttrykk for at det vil sørge for at det går tilstrekkelig tid mellom eventuelt lovvedtak og ikraftsetting av endringen. Utsettelsen av ikrafttredelse bør formentlig ikke være kortere enn omkring 3 måneder.

Riksadvokaten slutter seg for øvrig til at regelen om rett til forsvarer straks det er klart at den pågrepne ikke vil bli løslatt innen 24 timer, bør videreføres.

Tor-Aksel Busch

Runar Torgetsen
førstestatsadvokat